

DEBRIS COMPANY: HUNGER

Spoločná tvorba režiséra Jozefa Vlka a choreografky Stanislavy Vlčekovej sa vyznačuje spojením princípov fyzického divadla a súčasného tanca s literárnou predlohou. Obaja majú výrazný rukopis, ktorý sa odráža v svojskej atmosfére ich spoločných diel. Tá vychádza už z tém, ktoré spracúvajú, či je to rozdiel medzi sociálnymi vrstvami, ako v staršej inscenácii *Epic*, alebo negatíva konzumnej spoločnosti smerujúce k apokalyptickým víziám v najnovšom diele *Hunger*. Vychádzajú v ňom z rovnomenného diela nórskeho spisovateľa Knuta Hamsuna, ktorého literárna veda považuje spoločne s dramatikom Henrikom Ibsenom za popularizátora nórskej literatúry za hranicami rodnej krajiny.

Výraznou črtou tvorby Debris Company je aj výber zložitých literárnych predlôh, kam jednoznačne patrí aj Hamsunov *Hlad*. Niektoré ich doterajšie diela môžeme označiť za javiskové eseje, no v prípade *Hunger* ide o viac dejovú, až dramatickú štruktúru, ktorá sa neopiera len o predlohu, ale aj o životopis samotného autora. Pre dramatika Petra Lomnického, ktorý je autorom inscenačného textu, sa kniha stala skôr námetom, a okrem nej pracoval tiež s citátmi rakúskeho filozofa Karla Poppera a americkej herečky Bette Davis. Jeho text tvoria malé etudy, ktoré na seba nadväzujú a vytvárajú sugestívny celok, ktorý podporila aj réžia a choreografia.

Tvorivý tím v inscenácii zobrazuje veľmi aktuálne témy, ktoré v umelcoch vo veľkej miere rezonujú. Posledné obdobia ukázali, kde majú umenie a kultúra v spoločnosti miesto, zároveň je zrejмый aj názor verejnosti na umelcov ako takých. Pre pandémiu a s tým súvisiace opatrenia mnohí z umelcov bez vlastného pričinenia prišli o prácu a z jedného dňa na druhý ostali bez príjmu. U verejnosti nenašli pochopenie a boli poslaní vykladať tovar do supermarketov. Zároveň treba povedať, že umelecká scéna nepatrila medzi najlepšie zarábajúce sektory ani pred covidom. Práve ťažký život umelca a jeho neschopnosť uživiť sa svojou prácou zachytáva aj inscenácia. Hlavným hrdinom je mladý literát, ktorý sa prediera svetom, nemá peniaze na jedlo, nájom, a vôbec, dôstojný život. Sledujeme jeho

zacyklenie sa v otvorenej kapitalistickej ekonomike a zároveň jeho postupné narastajúcu pomätenosť. Tieto stavy zachytáva aj videomapping Alexa Zelinu, ktorý sa premieta na podlahu a zobrazuje červy, stonožky, dážďovky a iné chrobáky. Rozsah šialenstva vykreslil Zelina hromadením týchto tvorov, ktoré zvyknú byť často aj predmetom halucinácií. Na prvých obrazoch ich je len málo, ale postupne ich počet narastá.

S duševným zdravím sa spája aj ďalšia rovina témy – základné podmienky na život. Postava autora konzumuje svoje texty a býva pravdepodobne v pivničných priestoroch. Scénograf Ján Ptačin vchod do tohto obydľia zasadil do centra javiskového priestoru. Všetky objekty na javisku (vchod, lavička, skriňa) sú z dreva a aj spomínaný vstup tvorí malá drevená debnička. To, ako je vnútri performer schúlený, je tiež vidno na projekcii. Jeho prostredie je determinované jeho finančnými možnosťami, ktoré sú zas ovplyvnené fungovaním bankovej mašinerie. Tento cyklus je vykreslený aj prostredníctvom choreografie, resp. trajektórie pohybu. Akoby sme sledovali jednotlivé dni autorovho života. Každý sa začína na lavičke, kde píše. Potom prejde do redakcie, kde svoje dielo odovzdá, a hneď potom ide zaplatiť nájom. Ak sa mu nič nepodarí napísať alebo nemá dostatok peňazí, založí niečo osobné (napríklad vestu), za čo dostane peniaze, a následne to za výplatu odkúpi späť.

Debris Company v inscenácií *Hunger* tak opäť rozvíja tému sociálnej nerovnosti, ktorú už tím reflektoval napríklad v diele *Epic*. Okrem kapitalizmu a postavenia umelca v spoločnosti riešia tvorcovia aj otázku narastajúceho hlasu extrémistických skupín, čo sa odvíja aj od biografie samotného Knuta Hamsuna. Nóri ho považovali za ikonu národnej literatúry, mysleli si, že je to skutočný vlastenec, ale akonáhle nacistické Nemecko začalo okupovať Nórsko, Hamsun prevrátil kabát. Po vojne ho súd uznal vinným z kolaborácie. Práve túto tematickú líniu reprezentuje Daniel Raček v postave poručíka. Na začiatku inscenácie zje jeho texty ako znak ničenia. Ako však plynie čas, tak necháva autora bez povšimnutia.

Predstaviteľom hlavnej postavy, teda autora, je Ján Džonald Minárik. Ďalší dvaja účinkujúci - Daniel Raček a Lenka Barilíková Spišáková počas celej inscenácie striedajú niekoľko postáv. Raček je raz vydavateľ, inokedy poručík alebo žobrák. Barilíková Spišáková predstavuje nájomníčku, výkupníčku a rozprávačku či komentátorku deja. Dôležitým objektom na javisku je skriňa, ktorá dopomáha k tomu, aby zmena postáv fungovala a dávala aj logické opodstatnenie. Slúži ako pomyselný portál - cez ňu performer v jednej postave vychádzajú a vracajú sa cez ňu ako nová postava.

Kým medzi Minárikom a Račekom prebiehajú malé dramatické konflikty a interakcia, Barilíková Spišáková stojí na kraji a komentuje konanie ostatných postáv na javisku, resp. všetko ich konanie neguje a odsudzuje. Tento princíp komunikácie je naviazaný na Lomnického text, ktorý cituje filozofické tézy Karla Raimunda Poppera. Jeho myšlienka kritického racionalizmu vychádza z ľudskej zvedavosti spoznať svet, musí to však prichádzať cez kritické skúmanie našich teórií a téz. Je presvedčený, že základom kritickosti sú princípy kritickej diskusie. V inscenácií práve žena kriticky pozoruje a komentuje javiskové konanie. Ďalej slovami americkej herečky ocenenej dvomi Cenami Akadémie Bette Davis hovorí aj o ženách. Tvorcovia cez jej poznámky reagujú na súčasnú spoločenskú situáciu ohľadne ženskej otázky a s tým spojené interrupčné zákony. Počas toho, ako stojí na kraji scény, okolo nej visia jej základné predmety - kniha, pohár na šampanské a miska s ananásom, - ktoré evokujú niečo ako jej prirodzené prostredie. Šampanské a ananás, ktoré bezstarostne konzumuje, sú náznakom bohémskeho hollywoodského života a kniha zasa dodáva filozofický a intelektuálny rozmer.

Jednotiacim prvkom inscenácie bola hudba Jozefa Vlka, ktorej základy tvoril biely šum ako náznak nekonečného cyklu. Zároveň tu bola nesmierne dôležitá aj práca s tichom, hlavne medzi jednotlivými replikami Barilíkovej Spišákovovej. Vlk vytvára pauzy, aby jednotlivé myšlienky dozneli, zároveň je to aj príležitosť pre herečku strihnúť nasledujúcu hereckú a hlasovú frázu. Jej monológy tiež vytvárajú akúsi skladbu, ktorá je do istej miery až nepríjemná, keďže je plná afektu a výraznej modifikácia hlasu.

Stanislava Vlčeková sa nesnažila postaviť univerzálnu choreografiu, skôr využívala individuálny potenciál a danosti všetkých troch performerov, ktorí pochádzajú z odlišných umeleckých prostredí. Choreografia pracuje s opakovaním jednotlivých gest, ale najmä s opakujúcimi sa trajektóriami pohybu postáv. možno: Všetci majú svoju pomyselnú trať, po ktorej sa pohybujú a nikdy sa nestane, aby z nej vybočili, až na jeden prípad, keď Minárik vylezie hore na skriňu.

Predstavitel' mladého spisovateľa Ján Džonald Minárik pôsobí v pouličnom umení - street dance, parkour, čo choreografka zapracovala do pohybového slovníka postavy. Akrobatické prvky sú dynamickým ozvláštnením v monotónnom príbehu, posilňujú turbulenciu a pád spisovateľa na samé dno. Ten proces vyhladovania je nesmierne bolestivý, čo je zrejme na jeho mimike aj v celkovom postavení tela, ktoré je viac zhrbené, akoby bolo v neustálom kŕči. Jeho psychické stavy sú zobrazené aj cez pády a maximálne vyťaženie pri prevedení jednotlivých fyzicky náročnejších prvkov. Autorka kostýmov - dizajnérka Andrea Pojezdálová pri jeho postave zvolila jednoduchý odev, ktorý pozostával z čiernych nohavíc, košele, hnedého saka a čierneho klobúku.

Tanečník Daniel Raček je už úzko prepojený s Debris Company a ako interpret so súborom spolupracoval na viacerých dielach (napríklad staršie *Hexen*, *Mono* a *Epic* či prvá časť trilógie *WOW!*). Jeho postavy poručík a šéfredaktor sa nevyznačujú veľkými pohybovými sekvenciami. Vlčeková sa v jeho prípade držala skôr pohybového minimalizmu a postavy sa rozlišujú najmä v držaní tela. Keď je z neho poručík, má zdvihnuté ramená, čo mu na pohľad anatomicky skrakuje krk, do toho pochoduje, čo pôsobí prísny a upätým dojmom pripomínajúcim vojakov (dokresľuje to aj vojenský kabát). Ako žobrák sa objaví bez kabáta v úplne čiernom odevu a vždy má vodorovne vystretú ľavú ruku, akoby neustále prosil o jedlo. Interpretačne je veľký rozdiel medzi jeho žobrákom a Minárikovým spisovateľom, hoci obe postavy majú podobný spoločenský status. Spisovateľ sa snaží získať peniaze, a ak nič iné, tak sa nakrími vlastnou tvorbou, ktorou ponúka aj žobráka, lenže jemu to nestačí. Postava šéfredaktora novín má kostým podobný ako žobrák, len už má hnedé sako. Táto postava nemá žiadne výrazné gesto. Od ostatných sa

líši iba tým, že on ako jediný nemá svoju trasu a je umiestnený na zadný horizont, čím nezískava ani ústredné umiestnenie na javisku.

Najvzdialenejšie od poetiky zoskupenia sa nachádza činoherná herečka Lenka Barilíková Spišáková, ktorá bola dlhoročnou členkou súboru Divadla Andreja Bagara v Nitre (s Vlčekovou tam spolupracovala napríklad na inscenáciách *Ludia, miesta a vecia Dom*). Režisér umne využil jej herecké danosti – všetok text, ktorý odznie v inscenácii, hovorí alebo spieva práve ona, čo jej ponúka spektrum možností na hru najmä s hlasovým prejavom. Pohráva sa aj s rytmom, akým jednotlivé slabiky vyslovuje, niekedy ich naťahuje, inokedy zrýchľuje a to všetko jej umožňuje variabilita anglického jazyka, v ktorom ten text zaznieva. Zároveň jej prejav do istej miery supluje aj hudbu v tichých pasážach. Ak stojí na kraji a zastáva postavu komentátorky či rozprávačky, jej pohyb je minimálny. Je viac orientovaný na vrchnú časť tela, hlavne trup. Využíva záklony, mierne rotácie do strán a veľké oblé gestá. Keď sa zmení jej pôsobenie a zasiahne do deja, diametrálne sa mení aj jej tanečný výraz. Signifikantná je hladká plazivá chôdza, ktorá pripomína levitáciu, čo podčiarkujú aj dlhé čierne šaty s veľkou sukňou až po zem. Túto chôdzu môžeme označiť za charakteristický prvok Vlčkovej poetiky.

Hunger je veľký dramatický epos, ktorý obsahuje mnoho odkazov – na predlohu, na jej autora Knuta Hamsuna, na dielo filozofa Karla Raimunda Poppera a herečku Bette Davis. Inscenácia teda obsahuje mnoho interdisciplinárnych odkazov, ktoré pre svoju náročnosť robia dielo uzatvoreným do seba a sťažujú jeho interpretáciu. Napriek tomu je zrejmé, že *Hunger* je náhľadom do duše umelca, ktorý nedokáže ukojiť svoj hlad, a jediné čo mu dokáže dať aspoň kúsok nádeje, je jeho autorská práca. Je to možný pozitívny odkaz pre všetkých tvorcov, ktorí sa teraz cítia vyčlenení na periférii spoločnosti – ich práca dokáže utíšiť hlad za bezpečným a dôstojným životom.

Autor analýzy: Adam Nagy